

A MI KIS KRITIKÁNK

A Gondolatjel arculatát leginkább a kritikai hangvételű írások határozzák meg. Melyek a feltételei a kritikus politikai magatartásnak, hogyan illeszkedik az egyetem politikai életébe? Milyen körülmények között működik a lap?

Gyakran elhangzik a szó: "konstruktív kritika". E szóhasználat logikusan feltételezi a "destruktív kritika" létét, és a kötféle kritika szétválasztását. Holott minden, a politika síkján megjelenő kritika egyidejűleg "destruktív" és "konstruktív": valamit támad egy másvalami érdekében. Azaz érdekvényesítésre törekszik. A politizálás is érdekvényesítő tevékenység, tehát a politizálás és a kritika szétválasthatatlan. /A kritikának azonban nemcsak ez a relativ-formalista megközelítése lehetséges. Természetesen fontos a tartalma is: mi az, amit destruál, minek az érdekében?/

A mai szóhasználatban a "destruktív" jelző egyszerre jelent ítélkezést és értéktételalkotást. Az előbbi eleve elveti a tárgyalásos ütköztetés lehetőségét, automatikusan tagadva magát a kritika mögött álló érdeket is. Miáltal a kritikát - mely a fennálló intézményes keretek között jelentkezett, tehát elismertezve a létét, mégha megváltoztatásukra törekedett is - maga teszi most már valóban destruktívvá maga számára. Egyszerűen azzal, hogy az intézményes kereteken kívülre szorítja.

Az utóbbi, az értéktételalkotás pedig azt jelenti, hogy a kritika elutasítója a kritikát és a mögötte álló érdeket "rossznak" bélyegzi, miközben önmagát az "összérdek", a "jó" képviselőjének tolja föl. Figyelmen kívül hagyva, hogy legfeljebb a kritika által hangot kapott érdeken kívüli érdekek együttesét képviselheti, de az "összérdeket" - amely minőségileg különbözik ettől - aligha. Mert ez utóbbi csak tárgyalások megelőzte konszenzus formájában ölthet alakot.

Ha a kritika visszautasítója az irányító apparátus valamelyik tagja, magatartása talán magyarázható a szervezet logikája által beléltott gondolkodásmóddal. Mert e szervezet egy meghatározott központ körül szerveződik egy cél, vagy célrendszer előérésének érdekében, és az úgynevezett "összérdek" nevében. Ebből következik, hogy a kritika, az ellenzés valószínűleg valami "rossz", az "összérdekkel" ellentétes, másrészt pedig központilag szervezett. Természetesen a háttérből, a legalizált intézményeken kívülről.

Mindazok, a kik politizálnak, szükségszerűen kritikusak. Saját ügyüket akarják intézni, s nem fogadják el a destruktivitás, a háttérből szervezethez való rosszhiszemű feltételezését. S azt sem, ami ezekből "következik": a valamiféle ideológiába történő beskatulyázást. Ami pedig - látszólag - nem alaptalan. A politizáló hallgatói csoport elég szűkkörű, tagjai ismerik egymás nézeteit. Másrészt véleményük valóban sok tekintetben megegyezik. Azonban a politizálás révén és nem céljából ismerik egymást, csoporttá pedig a politizálás népszerűtlensége alakítja őket. Ez tehokként nehezedik rájuk, oldani szeretnék viszonylagos elszigeteltségüket.

Történetek kísérletek a mozgalmi élet egy-két fórumán a Gondolatjel "ideológusai" meghatározására. E kísérletek két okból fölöslegesek. Egyrészt azért, mert a lapot - az egy KISZ-alapszervezet működteti. Másrészt azért, mert a lap vállalt feladata, célja az, hogy lehetővé tegye különböző nézetek, vélemények nyílt vitáját. A normális politizálás

eszköze: a kötetlen információáramlás és véleménycsere cél marad demokratizálódás helyett még csak itt-ott félénken liberalizálódó politikai közegünkben.

Az egészséges politikai életben a kritika, mintegy tullepve önmagán, párbeszéd alapjául szolgál, melyből érdekegyeztetés alakulhat ki. Ennek gyakorlatától még igen messze vagyunk. Többek között azért, mert a politikai szervezetekben a politizálásnál nagyobb jelentőségre jutott a határozatok végrehajtása. A tevékenységstruktúra e változásának felel meg tulnyomórészt hierarchikus szerveződésük. Ennek határozatvégrehajtó működése tagjait, a hus-vér személyiségeket a hierarchiában szereppé változtathatja. /A fenti állítás azért sarkit, mert modellel. Nem jelenti azt, hogy sok esetben személyiség és szerep nem fedik egymást, vagy nem lehetnek átfedéseik./ A szerepek hordozói saját szervezetük működésének logikája alapján szerepet osztanak a szervezet kritizálójára, az "ellenzőre" is.

A kritizáló azonban nem fogadhatja el a neki szánt szerepet, sem az ellenzékiét, sem a "ius murmurandi"-val /morgolódás joga/ élő "nem-olyan-rossz-fiu"-ét. Elfogadva az elsőt, magát ellenzékiékként is viselve végképp marginalizálódik. A másodikat elfogadva óhatatlanul megmástitja eredeti akaratát és "öncenzurát" gyakorol. S alkalomadtán csak a szerepek kompromisszumát kötheti meg a személyiségek kompromisszuma, a valódi érdekek egyeztetése helyett. Ebben az esetben vagy devianciára, vagy visszahuzódásra kényszerül, vagy sandán lesi, mikor rughatja föl mégis a "senki iratlan megállapodását". S maradnak: egymás meg nem értése, dadogó párbeszéd, torzó reformok.

Egyeztetni csak különérdekeket lehet. Akik politizálunk, ismerjük föl különérdekeinket és a megegyezés szükségességét!

++++

Mégis ki vitatkozna, akár a Gondolat-jel-ben, ki fogalmazná meg érdekeit, akaratát tárgyalások reményében? Félő, hogy az asztal felém eső oldalán sok hely üresen maradna. Tehát ismét a régi téma: a "passzivitás".

Sokan elitélik. A jelenséget önmagában kárhóztatják, nem szervezve tudomást politikai-társadalmi meghatározottságáról. Így csak pszichologizáló, komolytalan és mellesleg antimarxista magyarázatok születhetnek. A politikai passzivitás a politikai-társadalmi környezetre való reagálás. Azt jelenti, hogy az egyre inkább körvonalazódó érdekek érvényesítőse politizálás révén igen alacsony "hatásfoku", mert a létező intézményes keretek csak igen kis mértékben teszik lehetővé.

És ha a hallgató nem találja lehetségesnek érdekei érvényesítését a létező intézményes formákban, akkor "kivonul". Egyre inkább csak az egyéni érdekeit jeleníti meg vagy magánéletében, vagy különböző informális, illetve félig formalizált keretek között. Más emberekkel közös, politizálás révén érvényesíthető érdekei élőhalottá válása hosszútávon gyengíti éréktudatát, és paternalista, antidemokratikus törekvések táptalajául szolgál.

A másik reakció a kritikus, politizáló magatartás. Zsákutcába juttathatja azt, aki levonja a következtetést: ha a politizálás formái nem teszik lehetővé az érdemi politizálást, akkor meg kell változtatni azokat. Miért keletkezik a zsákutca, mely csak tovább növeli a "kivonulók" számát?

Egyrészt azért, mert a változtatni akaró csak a megváltoztatható formák közt léphet fel, egyszerűen azért, hogy megjelenhessen véleményével, esélye lehessen a sikerre. Így olyan játékszabályokat fogad el, amelyek saját esélytelenségét növelik.

Másrészt, mert a kritika - az előbbieik miatt is - soha, vagy igen ritkán tud önmagán túllépve tárgyalások alapjává válva eredményt fölmutatni. Ez a végzettség, az előre megtervezettség látsza tát kelti, mely látszat a kritikust, aki sok kudarc után is tudatosan részt vesz a "játékban", "partnernek" mutatja. Innen már csak egy lépés az "őfelsége ellenzéke" minősítés.

Harmadrészt a kritika a siker halvány reményétől hajtva egységsültni kénytelen, és ezzel a véleményt, a kritikát hozza létre. /Ezt segíti a "közömbösök" távolmaradása által a különérdekek és a különvélemények hiánya./ Ez is erősíti azt a vulgáris elképzelést, hogy a "hatalommal" az "ellenzék" áll szemben, mindkettő szigorúan egységesek, és lehetetlen közöttük bármilyen politizálás. Utóbbi elképzelés szintén a távolmaradók számát növeli.

Mindez azonban hagyja hidegen azt, aki érdekei védelmében... kiván föllépni. Fogalmazza meg saját ügyei intézése közben a saját véleményét. Ne törődjön azzal, érdekelt-e bárkit is, amit mond, hogy van-e arra "szükséglet", "igény", van-e "bázisa". Mert mindennek csak az információk adása-vétele közben szabad eldölnie. Ennek kiterjesztéséért van a Gondolat-jel.

Ez nem öncél: összefonódik egy olyan céllal, melynek elérése talán az enlített zsákutcán való túllépést jelentené. Ez pedig a "szürke tömeg" képzetével való leszámolás lenne oly módon, hogy feltárjuk a mögötte meghúzódó autonóm létformák sokaságát. Feltérképezzük a diákéletmódot, annak minél több meghatározóját, egymás érdekeit és szükségleteit. Mert mindezek ismerete - egymás ismerete - elengedhetetlen, ha meg akarunk valósítani egy olyan "szellemi kezdeti felhalmozást", melynek segítségével nem maradunk le a ma már mindenki által szükségesnek tartott, de mindaddig közelebből még meg nem határozott változásokról, ha komolyan befolyásolni akarjuk közös ügyeink alakulását.

Galanb György

EGY VOLT KÖZÖNYÖS MEDITÁCIÓI

Minden ugyanarról szól nálunk, Magyarországon. Arról, hogy mindennek változ-
nia kellene.

- Nekem, nekünk is, talán elsősorban nekünk. -

Sok minden van, amit nem értek, de egyre erősödik bennem a hit, hogy csak a bizonytalanok, illetve a szándékoltan homályos fogalmazás miatt.

Roppant nehéz fölismerni, mi az, amiben élünk, és még nehezebb megtalálni a kiutat.

/Esetleg nem is lehet kiutat találni?/

- Az ember beáshatja magát kis